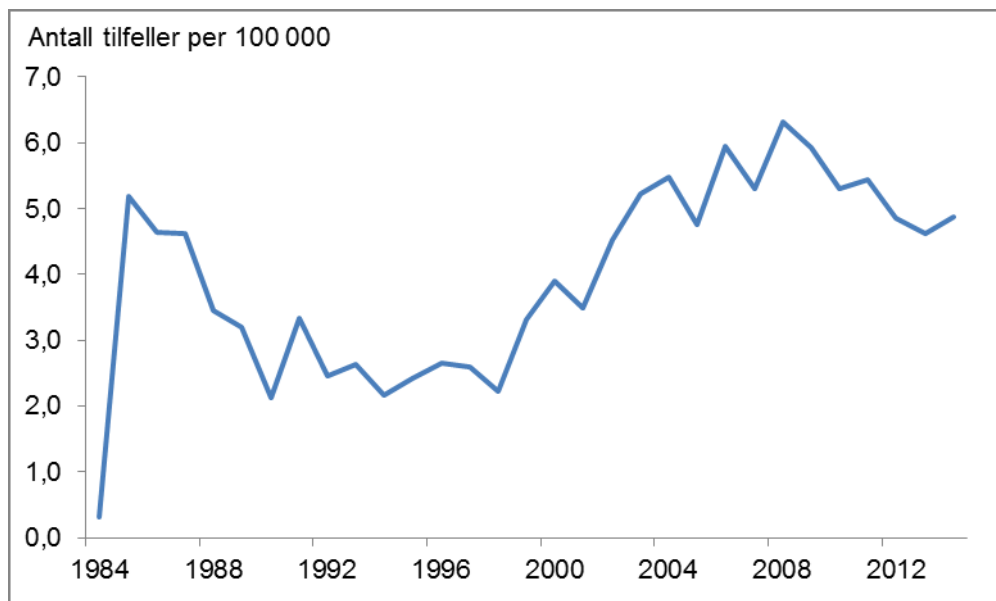

Hivsituasjonen i Norge per 31. desember 2014

Folkehelseinstituttet følger nøye hivsituasjonen i Norge ved anonymiserte meldinger fra legene til Meldingssystem for smittsomme sykdommer (MSIS). I 2014 ble det diagnostisert 249 nye hivsmittede i Norge, en moderat økning fra 234 meldte hivsmittede i 2013 (se fig 1). Økningen kommer i gruppene menn som har sex med menn (msm) og blant heteroseksuelt smittede bosatt i Norge. Blant innvandrere smittet heteroseksuelt før ankomst Norge fortsetter trenden med færre påviste hivpositive. Økt testaktivitet, kondombruk og flere hivsmittede på effektiv behandling er fortsatt de viktigste forebyggende tiltakene.

Figur 1. Hivinfeksjon i Norge meldt MSIS 1984 - 2014 etter diagnoseår.

Forekomsten av hiv blant personer som tar stoff med sprøyter i Norge holder seg fortsatt på et stabilt lavt nivå (tab 1). Av de 249 hivtilfellene meldt i 2014 var det 184 (74 %) menn og 65 kvinner. Det er en økende tendens til at flere innvandrere som blir testet i Norge tidligere har blitt testet hivpositive i hjemlandet og at noen av disse allerede står på behandling. Av 120 innvandrere totalt meldt i 2014 smittet før ankomst Norge var hele 46 allerede kjent hivpositive fra før hvorav 28 heteroseksuelt smittede og 14 msm. I tillegg kommer seks norskfødte testet hivpositive under langtidsopphold i utlandet. Siden disse tilfellene er testet på nytt i Norge og derved inngår i laboratorienes og helsetjenestens årsstatistikk for diagnostiserte hivpositive er de inkludert i den norske hivstatistikken. Det ble i 2014 i tillegg ettermeldt to hivtilfeller, hhv fra 2004 og fra 2013 som er inkludert i hivstatistikken under de respektive diagnoseårene. Totalt er det nå diagnostisert 5 622 hivpositive i Norge, 3 803 menn og 1 819 kvinner.

Tabell 1. Hivinfeksjon i Norge etter smittemåte og diagnoseår.

Smittemåte	<05	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	Total
Heteroseksuell	1434	134	165	141	184	171	157	155	142	124	130	2937
- smittet mens bosatt i Norge	485	33	42	41	46	44	57	46	46	31	47	918
- smittet før ankomst Norge	949	101	123	100	138	127	100	109	96	93	83	2019
Homoseksuell	965	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107	1832
Sprøytemisbruk	501	20	7	13	12	11	11	10	11	8	7	611
Via blod/-blodprodukt	46					1					1	48
Fra mor til barn	35	5	6	9	4	4	1	4	7	1	3	79
Annen/ukjent	63	4	9	8	6	9	4	2	6	3	1	115
Total	3044	219	277	248	299	284	258	268	242	234	249	5622

Menn som har sex med menn

Det ble i 2014 påvist 107 hivtilfeller blant menn som har sex med menn (msm). Dette er det høyeste antallet påvist noe år i denne gruppen i Norge. Økningen ses imidlertid i sin helhet blant innvandrere smittet homoseksuelt før ankomst til Norge og reflekterer derfor ikke en økning i nysmitte blant msm i Norge. Blant msm født i Norge har hivtallene holdt seg relativt stabile de siste 10 årene (tabell 2). Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene. Denne tendensen forsterker seg ytterligere i 2014 og msm med innvandrerbakgrunn utgjør nå om lag 50 % av de meldte tilfellene blant msm. Av de 54 personene med innvandrerbakgrunn kommer 23 fra andre europeiske land, tre fra Afrika, 12 fra Asia, 14 fra Sør- og Mellom-Amerika og to fra Nord-Amerika.

Tabell 2. Hivinfeksjon hos msm 2003-2014 etter herkomst

Herkomst	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Født i Norge	39	51	45	74	59	72	59	55	70	51	51	53
Innvandrer smittet før ankomst Norge	4	5	7	6	3	5	2	12	10	6	22	30
Innvandrer smittet etter ankomst Norge	14	16	4	10	15	16	27	18	17	19	25	24
Total	57	72	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107

Tabell 3 viser at flertallet av msm diagnostisert i 2014 ble smittet i utlandet. Av de som ble smittet i Norge har andelen smittet i Oslo gått noe ned fra 2013, mens andelen smittet i øvrige Norge har økt. Av de 16 tilfellene smittet i Norge utenfor Oslo oppgir fire at de ble smittet i Trondheim, to i Bergen og to i Stavanger mens de øvrige ble smittet i åtte ulike kommuner. Av de 54 som oppgis smittet i utlandet i 2014 er 37 smittet i Europa (hvorav Spania ni og Storbritannia fem), 10 i Sør-Amerika, sju i Asia, to i Afrika og én i Nord-Amerika.

Tabell 3. Hivinfeksjon hos msm 2002-2014 etter diagnoseår og smittested

Smittested	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Oslo	14	32	48	33	57	43	47	57	46	50	32	42	34
Øvrige Norge	2	3	5	3	9	14	14	15	12	18	11	11	16
Utlandet	11	15	16	18	19	15	24	13	26	26	28	40	54
Ukjent	3	7	3	2	5	5	8	3	1	3	5	5	3
Total	30	57	72	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107

Smittesituasjonen blant msm preges fortsatt av at mange smittes ved tilfeldig eller anonym sex i Norge eller i utlandet. I 2014 oppga 72 (67 %) av de meldte hivtilfellene at de ble smittet av en tilfeldig partner, 16 av fast partner og for 19 tilfeller var relasjonen til smittekontakten ukjent.

Indikasjonen for å ta hivtesten blant msm meldt i 2014 var for 36 pasientens eget ønske, 33 hadde kliniske symptomer på hivsykdom (hvorav 10 hadde aids og 10 akutt hivinfeksjon), 20 ble testet pga. annen rutineundersøkelse i kontakt med helsevesenet og 18 personer ble påvist hivpositive som ledd i smitteoppsporing. Median alder for de meldte hivpositive msm i 2014 er 35 år (16-77), på nivå med gjennomsnittet de siste 10 årene. Av tilfellene meldt i 2014 var 21 personer 25 år eller yngre på diagnosetidspunktet, mens kun to personer var under 20 år.

Heteroseksuelt smittede

Et stort flertall av heteroseksuelt smittede som påvises hivpositive i Norge er personer av utenlandsk opprinnelse. Basert på informasjon til MSIS om tidligere negative hivtester og gode smitteanamneser, kan man i stor grad vurdere om personer med utenlandsk bakgrunn er smittet før eller etter ankomst til Norge. For å gi et bedre bilde av hivepidemien blant heteroseksuelle har vi delt de heteroseksuelt smittede i to grupper, hhv. de som var bosatt i Norge da de ble smittet (tab 4) og de som var smittet før ankomst til Norge (tab 5).

Smittet mens bosatt i Norge

I 2014 ble 47 personer (33 menn og 14 kvinner) diagnostisert etter heteroseksuell smitte mens de var bosatt i Norge mot 31 tilfeller i 2013. Økningen i denne gruppen kom i hovedsak blant heteroseksuelt smittede menn (20 påvist i 2013) og spesielt blant menn smittet heteroseksuelt i Thailand. Utviklingen de siste årene har vært at antallet personer med innvandrerbakgrunn smittet mens de er bosatt i Norge har økt til om lag en tredel av de påviste heteroseksuelle tilfellene årlig. I 2014 var 35 (74 %) av de 47 tilfellene i denne gruppen født i Norge, mens 12 var innvandrere smittet mens de var bosatt i Norge. Av de 14 kvinnene meldt heteroseksuelt smittet var hele ni innvandrere smittet heteroseksuelt etter ankomst Norge og fem av kvinnene var norskfødte.

Flertallet av kvinnene er som tidligere smittet i Norge, vanligvis av en partner som også selv er smittet heteroseksuelt. Av de 14 kvinnene påvist i 2014 ble åtte smittet i Norge. Som det fremkommer i tabell 4 blir det relativt sjelden påvist heteroseksuell smitteoverføring fra biseksuelle menn og personer som tar stoff med sprøyter i Norge.

De fleste heteroseksuelt smittede menn er som tidligere smittet i utlandet. Av de 33 tilfellene påvist i 2014 ble 27 (75 %) smittet i utlandet. Som tidligere år er Thailand det vanligste smittested i utlandet med 17 tilfeller i 2014 mot ni tilfeller i 2013. 17 av de 33 mennene oppgir at de er smittet av en tilfeldig seksualkontakt i utlandet, hvorav seks etter prostitusjonskontakt.

Av de 47 hivpositive meldt i denne gruppen ble hele 24 først testet på bakgrunn av kliniske symptomer og tegn på hivinfeksjon (hvorav sju hadde aids). 11 ble testet pga. annen rutineundersøkelse i kontakt med helsevesenet, ni etter eget ønske og tre personer ble påvist hivpositive som ledd i smitteoppsporing.

Median alder for mennene ved diagnosetidspunktet var 47 år (24-74) og for kvinnene 34 år (21-56).

Tabell 4. Smittested og smittekildens smitte måte for personer som er hivsmittet heteroseksuelt mens de bodde i Norge etter diagnoseår.

Smittested	Smittekildens smitte måte	Før 10	10	11	12	13	14	2014		Total 1984-14		
								M	K	M	K	Alle
Norge	Heteroseksuell	162	23	17	21	10	12	6	6	97	149	246
	Homoseksuell	14			1						15	15
	Sprøytemisbruk	43		2						10	35	45
	Annen, ukjent	81	8	1			2		2	54	38	92
Norge totalt		300	31	20	22	10	14	6	8	161	237	398
Afrika	Trolig hetero-seksuell	121	3	6	6	4	7	4	3	120	27	147
Asia		150	15	16	11	13	21	20	1	214	12	226
Amerika		32	2		2	1	2	2		32	7	39
Europa		55	4	4	2	1	3	1	2	34	36	70
Utland uspes.		16			2					16	1	17
Utland totalt		374	24	26	23	19	33	27	6	416	83	499
Ukjent		16	2		1	2				15	6	21
Total		690	57	46	46	31	47	33	14	592	326	918

Smittet før ankomst til Norge

Denne gruppen består i hovedsak av personer som kommer til Norge som asylsøkere eller familieinnvandrere. I 2014 ble det diagnostisert 83 nye hivtilfeller i gruppen, 50 kvinner og 33 menn, mot 93 tilfeller i 2013. Flertallet i denne gruppen (75 % i 2014) kommer som tidligere fra Afrika, særlig fra Afrikas horn og Nigeria. Fra Asia er som tidligere de fleste thailandske kvinner (ni i 2014). Median alder for 2014-tilfellene var 38 år (21-74) for menn og 31 år (22-57) for kvinner.

Tabell 5. Opprinnelsesverdensdel for personer som er heteroseksuelt smittet med hiv før de kom til Norge etter diagnoseår.

Til Norge fra	Før 05	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	2014		Total 1984-14		
												M	K	M	K	Alle
Afrika	772	78	103	83	108	103	75	80	64	68	62	27	35	703	894	1597
Asia	125	17	14	13	22	18	15	17	18	16	13	1	12	42	245	287
Amerika	15	1	3		2		9	4	3	1				14	24	38
Europa	37	5	3	4	6	6	1	8	11	8	8	5	3	47	50	97
Total	949	101	123	100	138	127	100	109	96	93	83	33	50	806	1213	2019

Personer som tar stoff med sprøyter

Av de sju tilfellene blant personer som tar stoff med sprøyter meldt i 2014 er det seks menn og en kvinne. Fire av disse er innvandrere som er smittet i opprinnelige hjemland før de kom til Norge, hvorav to kommer fra Øst-Europa. Av de tre tilfellene smittet i Norge er én oppgitt smittet i Bergen, én i Trondheim og én i Nord-Trøndelag. Median alder for tilfellene i 2014 var 36 år (18-44).

Øvrige tilfeller meldt i 2014

De tre barna meldt med hivinfeksjon i 2014 er alle innvandrere smittet i høyendemisk fødeland. Det ene tilfellet meldt smittet ved blodtransfusjon antas smittet i utlandet for mange år siden. Tilfellet med ukjent smittemåte er en norskfødt mann der smittebakgrunnen foreløpig ikke er klarlagt.

Fylkesfordeling

Det har i 2014 vært en økning i antall meldte msm fra Hordaland og Rogaland. For øvrig har det vært små endringer i den fylkesvise situasjonen når det gjelder meldte hivtilfeller smittet mens de er bosatt i Norge. Det er fortsatt antall nyankomne asylsøkere/innvandrere og mottakssituasjonen i fylkene som i størst grad påvirker årlige svingninger i hivtallene i de enkelte fylkene.

Tabell 6. Hivinfeksjon i Norge etter bostedsfylke på diagnosetidspunktet (kumulativ rate per 100 000 innbyggere).

Fylke	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Tot. 1984-14	%	Rate
Østfold	12	5	6	7	9	9	191	3,4	68,2
Akershus	22	19	15	18	18	16	495	8,8	85,3
Oslo	102	101	97	88	97	98	2373	42,2	376,7
Hedmark	5	4	5	12	6	7	97	1,7	51,1
Oppland	5	15	13	6	4	7	131	2,3	68,9
Buskerud	10	9	10	12	11	8	213	3,8	78,9
Vestfold	9	5	5	6	4	7	149	2,7	62,1
Telemark	6	4	2	6	6	6	121	2,2	71,2
Aust-Agder	3	5	1	4	3	4	73	1,3	66,4
Vest-Agder	6	4	10	6	3	7	102	1,8	56,7
Rogaland	10	14	22	17	25	18	324	5,8	70,4
Hordaland	26	21	37	17	14	22	410	7,3	80,4
Sogn og Fjordane	8	2	5	3	4	2	54	1,0	49,1
Møre og Romsdal	12	9	7	14	6	8	167	3,0	64,2
Sør-Trøndelag	13	8	10	10	6	12	211	3,8	68,1
Nord-Trøndelag	7	6	4	3	4	2	110	2,0	78,6
Nordland	11	17	11	8	5	4	168	3,0	70,0
Troms	14	9	6	4	5	6	161	2,9	100,6
Finnmark	3	1	1	1	1	5	56	1,0	70,0
Ukjent/utland			1		3	1	16	0,3	
Total	284	258	268	242	234	249	5622	100,0	110,0

Vi minner for øvrig om at mer detaljert hivstatistikk som oppdateres daglig finnes tilgjengelig på msis.no.

Kommentar

Hiv-situasjonen i Norge har holdt seg relativt stabil de siste årene og preges av vedvarende høye smittetall blant msm og en betydelig andel hivsmittede innvandrere som nå utgjør nær 50 % av hivtilfellene som diagnostiseres hvert år. I tillegg utgjør heteroseksuelle menn som smittes i utlandet, spesielt Thailand, en betydelig andel nysmittede. Det er fremdeles en stabil lav hivforekomst blant personer som tar stoff med sprøyter, blant norskfødte kvinner og blant ungdom.

Menn som har sex med menn

Det er blant msm vi har sett den mest bekymringsfulle hivutviklingen i Norge de siste 10 årene med mer enn en tredobling av antall meldte hivtilfeller fra da økningen startet i 2003 og frem til i dag. En liknende utvikling er sett i mange andre vestlige land. Dette har resultert i en høy hivprevalens blant msm i de utsatte miljøene både i inn- og utland med et vedvarende høyt smittepress som følge. Smittepresset blant msm forsterkes av et betydelig antall nysmittede med høye virusmengder som ikke kjenner sin hivstatus. Antall påviste tilfeller av gonoré blant msm fortsetter å øke i 2014 og forekomsten av syfilis holder seg på et vedvarende høyt nivå, noe som også indikerer mye risikosex blant msm både i Norge og på utenlandsreiser.

Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene og denne trenden forsterket seg i 2014 hvor om lag 50 % av de nydiagnostiserte msm hadde innvandrerbakgrunn. Blant norskfødte msm har hivtallene gått ned med om lag 30 % de siste årene fra da hivtallene toppet seg blant norskfødte i 2006 med 74 tilfeller. Msm med innvandrerbakgrunn ser ut til å være en spesielt risikoutsatt gruppe i msm-miljøet og bør derfor gis prioritet i forebyggingsarbeidet.

I tillegg til økt kondombruk er tidlig diagnostikk et prioritert mål i det forebyggende arbeidet. Viktigheten av økt testing i gruppen bekreftes også ved at man hvert år diagnostiserer et betydelig antall msm først etter at de har utviklet aids eller annen langtkommen hivsykdom. Msm bør jevnlig tilbys undersøkelse for å avdekke seksuelt overførbare infeksjoner når de oppsøker fastlege eller andre helsetjenestetilbud. Seksuelt aktive msm oppfordres til å sjekke seg årlig, og menn med flere partnere bør undersøke seg oftere.

Heteroseksuelle

Blant heteroseksuelle smittet mens de er bosatt i Norge økte hivtallene i 2014, men er på nivå med gjennomsnittet for de siste fem årene. Det er fortsatt norske menn som har ubeskyttet sex i utlandet som dominerer denne gruppen. Økt bevissthet om hiv-smitterisiko, kondombruk og tidlig diagnostikk vil være de viktigste forebyggende tiltak også her.

Selv om innvandrere fra områder med høy forekomst av hiv fortsatt utgjør den største hivgruppen i Norge sammen med msm har antall årlig påviste hivpositive gått noe ned de senere årene. Dette er en følge av at de siste årene har kommet færre asylsøkere og andre innvandrere fra land med høy hivforekomst til Norge i forhold til toppårene 2008-2009. I likhet med msm må disse gis særlig oppmerksomhet i forebyggingsarbeidet. Særlig har det vist seg vanskelig for helsetjenesten å nå den store gruppen som kommer til Norge som ledd i familiegjenforening. Innvandrerkvinner har vist seg å være en utsatt gruppe i forhold til risiko for hivsmitte i innvandremiljøer i Norge. Folkehelseinstituttet antar at om lag 1500-1700 innvandrere nå lever med hiv i Norge og denne gruppen representerer hvert år om lag halvparten av alle diagnostiserte hivtilfeller. Et viktig mål i det forebyggende arbeidet vil fortsatt være å sikre tidlig diagnostikk og god oppfølging av de hivsmittede i denne gruppen.

Smitteoppsporing er et svært viktig tiltak i det forebyggende arbeidet og her er det fortsatt et forbedringspotensiale. Av de 249 hivtilfellene diagnostisert i 2014 ble bare 10 % av tilfellene diagnostisert på bakgrunn av smitteoppsporing. Det bør være et mål å finne smitekilden til alle som er hivsmittet i Norge.

I de nyeste oppdaterte faglige retningslinjene for oppfølging og behandling av hiv som publiseres av Norsk forening for infeksjonsmedisin legges det opp til å starte hivbehandlingen tidlig og at den hivsmittede skal involveres i beslutningen om å starte behandling. Folkehelseinstituttet støtter aktivt strategien med tidlig behandling av hiv-positive som et viktig smitteforebyggende tiltak. Hivsmittede på effektiv behandling er betydelig mindre smittsomme enn de som ikke står på behandling. Sammen med tidlig behandling av hivsmittede vil andre medikamentelle forebyggingstiltak som preeksponeringsprofylakse (PrEP) trolig få økende betydning også i Norge. PrEP innebærer at hivnegative med stor hiv smitterisiko behandles med hivmedisiner for å redusere risikoen for å bli smittet. 30-års erfaring med hivforebygging i Norge viser at det er nødvendig med et mangfold av virkemidler om man skal klare å redusere hivinsidensen i de mest risikoutsatte gruppene. Uavhengig av utviklingen på dette området er det imidlertid bare ved atferdsendring og konsekvent kondombruk ved risikosex at man kan redusere forekomsten av seksuelt overførte infeksjoner.